

Az apák családon belüli szerepei

Bevezetés

Az elmúlt időszakban a szülői szerepek átalakulásának eredményeként az apaszerepről való gondolkodás jelentős változáson esett át. Egyre több kutatás foglalkozik a férfiak családon belüli szerepeinek átalakulásával és az apákra vonatkozó szerepelvárásokkal, tekintettel arra is, hogy a demográfiai, társadalmi változások a férfiak családi szerepeit is jelentősen érintik. Az apa hagyományos, a család anyagi biztonságát nyújtó szerepének meghatározása az utóbbi évtizedekben átalakult, megjelent az igény a gyermekei életében minél aktívabban részt vevő, róluk gondoskodni képes és akaró apára (Drjenovszky és Sztáray Kézdy, 2021; Sztáray Kézdy és Drjenovszky, 2021a), s ez az édesapák ket-tős – gondoskodó és kenyérkereső – szerepének el-várásában mutatkozik meg (Makay és Spéder, 2018; Nagy et al., 2023). Az apák családban betöltött sze-repével kapcsolatos attitűd annak eredményeként

változhat, hogy milyen apaszerepet tart támogatha-tónak egy társadalom, ez pedig gazdasági, társadal-mi és kulturális kérdésekkel függhet össze.

Tanulmányomban ismertetem a szülői szerepek átalakulásával összefüggésben az apaszerep vál-tozásának jellemzőit, továbbá a családon belüli szerepekkel kapcsolatos attitűdkutatások apák-ra vonatkozó eredményeit. Bemutatom továbbá a szülői szerepekkel kapcsolatos aktuális attitű-döket az International Social Survey Programme (ISSP) 2022-es család és változó nemi szerepek tematikájú magyarországi adatfelvételének elem-zésével. Ennek során kiemelt figyelmet fordítok a gyermekgondozási és gyermeknevelési feladatok megosztásával kapcsolatos véleményekre, vala-mint az édesapák gyermekgondozási szerepének társadalmi megítélésére.

A szülői szerepek és az apaszerep változása

A hagyományos (tradicionális) ideológia szerint a családban a férfi testesíti meg a kenyérkereső sze-repet, a nő pedig a háztartási, gondozói teendőket látja el (Spéder, 2011). A családalapítás előtt álló fiatalok többsége Magyarországon hagyományos párkapcsolatra vágyik, ahogy ezt a legutóbbi ifjú-ságkutatás eredményei is megerősítették (Engler és Pári, 2021). A hagyományos, konzervatív társadal-makban a közvélemény a nők egyik kiemelkedő fel-adatának tekinti a gyereknevelést, a családról való mindennapi gondoskodást, míg a férfiakkal szem-ben támasztott elvárás a család anyagi biztonságá-nak megteremtésében jelenik meg (Gyorgyovich és Pári, 2023). Ezzel szemben a kétkeresős/kétgon-dozós (egalitárius) szemlélet kiindulópontja a ke-nyérkereső és a gondoskodó szerep nemek közöt-ti egyenlő megosztása (Nagy et al., 2023; Szabó, 2015). E családmodell szerint nincsenek éles sze-rephatárok és elvárásbeli különbségek, mindkét

szülő részéről feltételezi a részvételt mind az anya-gi, mind a családi feladatokban, melyeket a szü-lők gyakran méltányossági alapon, preferenciák és kompetenciák szerint osztanak fel. Tekintettel arra, hogy a mai szülők mind a munkaerőpiacon, mind a családalapítás terén igyekeznek jól telje-síteni, egyre inkább előtérbe kerül az egalitárius családmodell (Danis, 2020). Ezt elősegítheti példá-ul az alternatív munkalehetőségek megteremtése vagy a férfiak és nők egyenlőségének ösztönzése mind a munkaerőpiacon, mind a háztartási fel-adatmegosztásban (Drjenovszky és Sztáray Kézdy, 2023a), továbbá a gyermekgondozási szabadság igénybevétele (Danis, 2020; OECD, 2016; Surányi et al., 2010), mindez pedig hozzájárulhat a mun-ka és a magánélet egyensúlyához (Drjenovszky és Sztáray Kézdy, 2023b; Engler és Pusztai, 2022), valamint a család jóllétéhez (Sztáray Kézdy és Drjenovszky, 2021b).

Az apaszerepek tipológiájának két pólusát is a „hagyományos” és a „modern” szerepek alkotják. Előbbi esetében a család biztonságának megteremtése és ezzel összefüggésben a munkavállalás áll a kenyérkereső apa szerepének középpontjában: ő a család fő döntéshozója, ezt az apatípust a családon belüli „hatalmi” pozíció jellemzi. A modern apakép jellemzőjeként az otthoni munkában való egyenlő részvétel, az emancipáció és a gyermeknevelés mint életcél jelenik meg (Spéder, 2011). A lényeges különbség a tipológia két pólusán elhelyezkedő apaszerepek között abban jelenik meg, hogy az „új típusú apák” aktívan részt vesznek a gyermekgondozásban, lényeges ismervük az apasággal való pozitív azonosulás (Spéder, 2011; Sztáray Kézdy és Drjenovszky, 2021a; Nagy et al., 2023). Az egyes családmódel-szemléletek ismeretében látható, hogy az apaszerepről való gondolkodás jelentős változáson esett át az elmúlt évtizedekben. Míg korábban az apai munkavégzés a család közéletében zajlott, hiszen a keresőmunka és a család élettére nem különült el egymástól térben és időben (Török, 2014), addig az iparosodás változtatott az apa családi életbe való bevonódásán is: az apai munkavégzés távol került a családtól. Az apa fő feladataként az anyagi, külső biztonság megteremtése jelent meg, és elsődlegesen a nők feladatává vált a gyermeknevelés (Török, 2014). A kétkeresős családmódel általánossá válásával az elvárás a nőkkel szemben már túlmutat a gyermeknevelésen, az anyákra vonatkozóan kettős szerepelvárás (gondoskodás és helytállás a munkahelyen) fogalmazódik meg (Latshaw és Hale, 2016; Drjenovszky és Sztáray Kézdy, 2023b). Az 1960-as, 1970-es évek Magyarországon – más szocialista országokhoz hasonlóan – a gyermekek körüli fő szülői-gondoskodó szerepeket a nők látták el, jellemzően a nőrokonok informális kapcsolathálójára támaszkodva. Ezzel párhuzamosan az apai törődés a családnak nyújtott anyagi stabilitás megteremtésében nyilvánult meg, illetve a gyermek körül „anyainasként” végzett tevékenységre korlátozódott (Takács, 2017). Az apa e hagyományos szerepmeghatározása azonban az utóbbi évtizedekben átalakult: megjelent az igény a gyermekei életében

minél aktívabban részt vevő apára, a kenyérkereső apa típusa fokozatosan alakul át a gyermekéről gondoskodni képes és akaró apává (Drjenovszky és Sztáray Kézdy, 2021; Nagy et al., 2023), ami az apákra vonatkozóan is kettős szerepelvárást (gondoskodás és a család anyagi biztonságának megteremtése) eredményez (Makay és Spéder, 2018).

A családon belüli férfiszerepeket, így az apaszerepet is több tényező határozza meg. Az egyik lényeges szempont a munkaerőpiac, amely – egyebek mellett – a nemek szerinti munkamegosztásnak, ebből adódóan pedig a családi szerepmegosztásnak is központi intézménye. A másik lényeges tényező a jóléti szolgáltatásokhoz, ezen belül a gyermekellátás intézményrendszeréhez való hozzáférés feltételrendszere. A gyermekek napközbeni intézményes ellátása a hagyományos nemi szerepek átalakulását eredményezheti azzal, hogy nem kizárólag a nő feladatává teszi a gyermeknevelést (Spéder, 2011). Emellett a gyermekgondozásban való aktív apai részvételt ösztönözheti egy adott társadalom jogi és intézményi berendezkedése, szabályrendszere, ilyen például az apák át nem ruházható szülői szabadságának jogintézménye (Drjenovszky és Sztáray Kézdy, 2023a). A fentiek mellett egy adott társadalomnak a családi szerepelvárásokkal kapcsolatos elképzelései, a női szerepfelfogások is hatással vannak a családon belüli férfiszerepekre.

Az apaszerepet részben meghatározó munkaerőpiaci tényező egyik fontos aspektusa a munkával töltött idő kérdése. A mai Magyarországon ugyanis az apák jellemzően teljes munkaidőben dolgoznak (a részmunkaidőben foglalkoztatott férfiak aránya meglehetősen alacsony, 2023-ban csupán 2,4 százalék volt¹), így többnyire csak a szabadidejükben van lehetőségük arra, hogy gyermekeikkel töltsenek időt, ennek elősegítése érdekében pedig az anyák inkább felmentik az apákat a háztartási munkákban való részvétel alól. Ez a gyakorlat illeszkedik a munkaerőpiaci részvétel és az aktív apasági elvárások harmonizációjába, azonban ahhoz is vezet, hogy a házimunkák végzése terén fennmaradhatnak a nemek szerinti egyenlőtlenségek (Szalma és Takács, 2022).

¹ https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/munoo21.html

A családon belüli szerepekkel kapcsolatos attitűdök Magyarországon

A European Values Study elnevezésű 2017-es értékkutatás családra vonatkozó feltáró elemzése szerint az észak-európai országokban a lakosság igen kis része (például a Dániában élők 4,91 százaléka) vélekedik úgy, hogy a munkavégzés a férfiak feladatának tekintendő, míg a nőké a családról és otthonról való gondoskodás. Ezzel szemben a kelet-közép-európai országok lakosságára sokkal inkább jellemző a férfi és női szerepek közötti tradicionális feladatmegosztás elfogadottsága. Magyarország lakosságának is a 47,75 százaléka a hagyományos gondolkodásmóddal ért egyet (Pátkainé, 2022). A European Values Study 2020-as adatai szintén az anyai szerepet érintő tradicionális gondolkodásmódot tükrözik, az elemzés szerint Magyarországon (51%) inkább egyetértenek azzal, hogy a család élte megsínyli, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik (Engler és Pári, 2022). A magyarok 47,75 százaléka vélekedik úgy, hogy az anyai munkavállalás negatívan hat a gyermekekre. Ehhez kapcsolódóan 52,1 százalékuk ért egyet azzal az állítással, amely szerint a nő elsősorban otthonra és gyermekekre vágyik (Pátkainé, 2022).

A közös apa-gyermek tevékenységek jellegzetességeit, továbbá az apa-gyermek kapcsolat működését apai részről vizsgáló kérdőíves kutatás eredményei is azt tükrözik, hogy a modern apaság eszméje mellett továbbra is jelen van az a hagyományos szemlélet és nemi szerepelvárás, mely az édesanyák feladatának tekinti a gyermeknevelést és -gondozást. A kutatás alapján feltételezhető azonban, hogy a gondoskodó szerep egyre inkább beépül az apai szerepkészletbe (Benedek és Dorner, 2015).

A férfiak családi szerepére vonatkozó társadalmi elvárásokat vizsgáló, 1429 fő bevonásával 2009-ben készült kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a társadalom a hagyományos kenyérkereső szerep betöltése mellett fontosnak tartja a gyermeknevelésben való részvételt is, a népesség kétötöde pedig mindkét szerepet fontosnak tartja, vagyis kettős elvárásrendszer fogalmazódik meg (Spéder, 2011). A 2018-as Demográfiai portré megállapításai alapján a „kettős elvárás” a 20–44 évesek körében a legelterjedtebb, azonban a nőkhez képest a férfiak nagyobb arányban fogalmazzák meg (Makay és Spéder, 2018). A Századvég Konzorcium 2021-es, „család” tematikájú nagymintás adatfelvételének elemzése (Gyorgyovich és Pári, 2023)

megerősíti, hogy az apákkal szemben meglévő – Spéder Zsolt által több mint tíz évvel korábban is vizsgált – kettős szerepelvárás tekintetében nem történt változás. További eredménye a kutatásnak, hogy a kettős szerepelvárás (vagyis a családfenntartói szerep mellett a törődő apa szerepének betöltése) kettős szerepmegvalósításként értelmezendő: egyrészt a hagyományosan férfiakhoz kötött feladatok ellátása apaként, másrészt egyenlőségre törekvés az anyával. A kutatási eredmények azt is igazolják, hogy az apák a kettős elvárásnak igyekeznek megfelelni, amire abból lehet következtetni, hogy magasabb volt azok aránya (77,7%), akik azt választották, hogy a gyermekekkel való foglalkozás mindkettejük feladata (Szodorai, 2022). Látható tehát, hogy az utóbbi években elmozdulás mutatkozik a modern apakép irányába, azonban továbbra is olyan fogalmakkal azonosítják az apát és az anyát, amelyek a klasszikus modellre utalnak (Nagy et al., 2023).

A férfiak családi szerepére vonatkozó társadalmi elvárásokat vizsgáló, már említett 2009-es kutatás (Spéder, 2011) keretében a legfontosabbnak és a legkevésbé fontosnak tartott apai feladatok elemzéséből arra is lehet következtetni, hogy a férfiakkal szemben támasztott elvárások heterogén jellegűek. A kutatásban megkérdezettek fele például nem tartja lényegesnek a gyermekgondozásban vállalt aktív apai részvételt, a nemek szerinti legjelentősebb különbség pedig az, hogy a nők a szeretet kimutatását, míg a férfiak az anyagi biztonság megteremtését tekintik fontosabbnak. Az igazán számottevő különbség azonban az iskolai végzettség szerint mutatkozik meg, ugyanis a kevésbé képzettek körében háromszor annyian vannak azok, akik a legfontosabb apai feladatnak az anyagi biztonság megteremtését tekintik, míg a szeretet kimutatását inkább a magasan képzettek jelölték meg (Spéder, 2011).

A családi és nemi szerepek változását az ISSP ismétlődő moduljainak elemzésével vizsgáló attitűdkutatás legfrissebb magyar eredményei (Spéder, 2023) szerint az időszaki hatások negyedszázadonként, míg a népessévgváltozási hatások folyamatosan és egyértelműen a család és a nemi szerepek iránti attitűdök liberalizálódása felé mutatnak. 1988 és 1994 között, a társadalmi átmenet és a rendszerváltás csúcsidőszakában a családi

attitűdök a hagyományos családmodell megnövekedett támogatásának irányába változtak. 1994 és 2002 között azonban ellentétes irányú változás figyelhető meg az előző időszakhoz képest: a vélemények a modernebb családeideál felé mozdulnak el. A leíró statisztikák alapján arra lehet következtetni, hogy bár volt elmozdulás a rendszerváltás után a hagyományosabb családeideál felé, a nemek közötti egyenlőség és a modern családi kapcsolatok támogatása később és talán összességében is emelkedett. A 2002 és 2013 közötti évtizedben alapvetően a liberalizáció irányába ható attitűd tűnik dominánsnak, azonban két tétel esetében konzervatív eltolódás tapasztalható: egyértelműen nőtt „A férfi

dolga a pénzkeresés; a nő dolga az, hogy gondoskodjon az otthonról és a családról” tétel támogatottsága, továbbá csökkent a kétkeresős családmodell támogatottsága.

A családi szerepekkel kapcsolatos attitűdök elmúlt évtizedben bekövetkezett változására vonatkozóan az ISSP 2022-es adatfelvételének elemzésével további következtetéseket vonhatunk le. Jelen tanulmányban a szülői szerepekkel kapcsolatos kérdések vizsgálata kerül a fókuszba, különös tekintettel az apák szerepének megítélésére, valamint a kisgyermekneveléssel és -gondozással kapcsolatos feladatok szülők közötti megosztásának kérdésére.

Módszer

Tanulmányomban az ISSP 2022-es, „család és változó nemi szerepek” tematikájú adatfelvételének alábbi kérdéseire adott válaszokat (függő változók) elemeztem a demográfiai különbségek mérésére szolgáló legfontosabb szociodemográfiai változók (nem, életkor, iskolai végzettség, lakóhely és szubjektív anyagi helyzet mint független változók) mentén:

- A férj feladata a pénzkeresés, a feleségé a háztartás és a család ellátása. (R1 f)
- Mennyi felelősséget kellene, hogy vállaljanak a nők és a férfiak az otthon és a családot illetően? (N2A)
- Mennyire alkalmasak az anyák és az apák a gyermekeikről való gondoskodásra? (N2B)
- Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene gondoskodnia a család anyagi biztonságáról? (N7 a)
- Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene a gyermekről gondoskodnia napi szinten? (N7 b)
- Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene játszania a gyermekkel, és részt venni annak szabadidős tevékenységeiben? (N7 c)
- Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene megtanítania a gyermeket viselkedni? (N7 d)
- Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene időt szakítani arra, hogy a gyermeket meghallgassa és tanácsot adjon neki, amikor problémái vannak? (N7 e)

- Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene példaképnek lenni a gyermek számára? (N7 f)

A kérdőívet kitöltők 1-től 5-ig terjedő skálán értékelték az állítást vagy válaszolhattak a kérdésekre. Az ötfokú skálán a két szélsőérték az R1f kérdés tekintetében: 1 – teljesen egyetért, 5 – egyáltalán nem ért egyet; az N2A kérdés tekintetében: 1 – a nőknek sokkal több felelősséget kellene vállalniuk, 5 – a férfiaknak sokkal több felelősséget kell vállalniuk; az N2B kérdés tekintetében: 1 – az anyák sokkal inkább alkalmasak, 5 – az apák sokkal inkább alkalmasak. Az N7 alkérdései tekintetében is 1-től 5-ig terjedő skálán válaszolhattak a megkérdezettek a kérdésekre, a két szélsőérték a következő volt: 1 – főként az anyának, 5 – főként az apának.

Az egyes szociodemográfiai változók tekintetében szükséges volt az egyes értékek összevonása. A válaszadók születési éve alapján három életkor szerinti alcsoportot hoztam létre (fiatalok: 30 éven aluliak, középkorúak: 31 és 64 év közöttiek, idősek: 65 éven felüliek). Iskolai végzettség szempontjából is a válaszadók három alcsoportját különböztettem meg (alapfokú végzettség, középfokú végzettség, felsőfokú végzettség). A lakóhely tekintetében három csoport (nagyváros, kisváros, falu/község) értékeit vettem figyelembe, a kis elemszámú (n = 16) nagyváros környéke csoportot kivettem az elemzésből. A szubjektív anyagi helyzet változó az alábbi értékeket tartalmazza: gondok nélkül élnek; beosztással jól kijönnek; éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből; hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak; nélkülözések között élnek. A szubjektív

anyagi helyzet ötfokú skáláján a két szélsőérték (1 – gondok nélkül élnek; 5 – nélkülözések között élnek) elemszámai rendre alacsonyabbnak bizonyultak a többi csoport elemszámainál ($n_1 = 23$; $n_5 = 13$). A szubjektív anyagi helyzettel kapcsolatos eredményeket a fentiek tükrében szükséges szemlélni. Az első kérdés mint ismétlődő kérdés (R1 f) kivételével valamennyi kérdés új elemként szerepel az ISSP 2022-es adatfelvételi hullámában, ezért e tételeknek a korábbi adatfelvételi hullámok eredményeivel való összevetésére nem kerülhetett sor. Az 1. táblázatban szerepeltetem a vizsgált kérdésekre adott válaszok számát, átlagát, szórását és az eloszlás normalitáshipotézisének eredményeit,

1. táblázat: leíró statisztikai adatok

Vizsgált kérdések	A kérdések kódja	Elemszám (N)	Átlag (M)	Szórás (S)	Normális
A férj feladata a pénzkérés, a feleség a háztartás és a család ellátása.	R1 f	1010	2,66	1,074	nem
Mennyi felelősséget kellene, hogy vállaljanak a nők és a férfiak az otthon és a családot illetően?	N2A	1009	2,55	0,622	nem
Mennyire alkalmasak az anyák és az apák a gyermekeikről való gondoskodásra?	N2B	1010	2,22	0,599	nem
Melyik szülőnek kellene gondoskodnia a család anyagi biztonságáról?	N7 a	1010	3,56	0,998	nem
Melyik szülőnek kellene a gyermekről gondoskodnia napi szinten?	N7 b	1011	2,33	0,649	nem
Melyik szülőnek kellene játszania a gyermekkel, és részt venni annak szabadidős tevékenységeiben?	N7 c	1011	2,73	0,355	nem
Melyik szülőnek kellene megtanítania a gyermeket viselkedni?	N7 d	1011	2,79	0,327	nem
Melyik szülőnek kellene időt szakítania arra, hogy meghallgassa a gyermeket és tanácsot adjon neki, amikor problémái vannak?	N7 e	1011	2,8	0,307	nem
Melyik szülőnek kellene példaképnek lenni a gyermek számára?	N7 f	1011	2,91	0,268	nem

vagyis azt, hogy statisztikailag normálisnak tekinthető-e az eloszlás.

Az adatelemzést az SPSS 29-es programcsomaggal végeztem el. A statisztikai vizsgálatok közül a varianciaanalízis (ANOVA), a kétmintás T próba, a korrelációs elemzések normalitásra robusztus próbáit használtam (Vargha, 2007). A szignifikáns eredmények megállapítása 95 százalékos konfidencia-intervallumon történt.

Eredmények

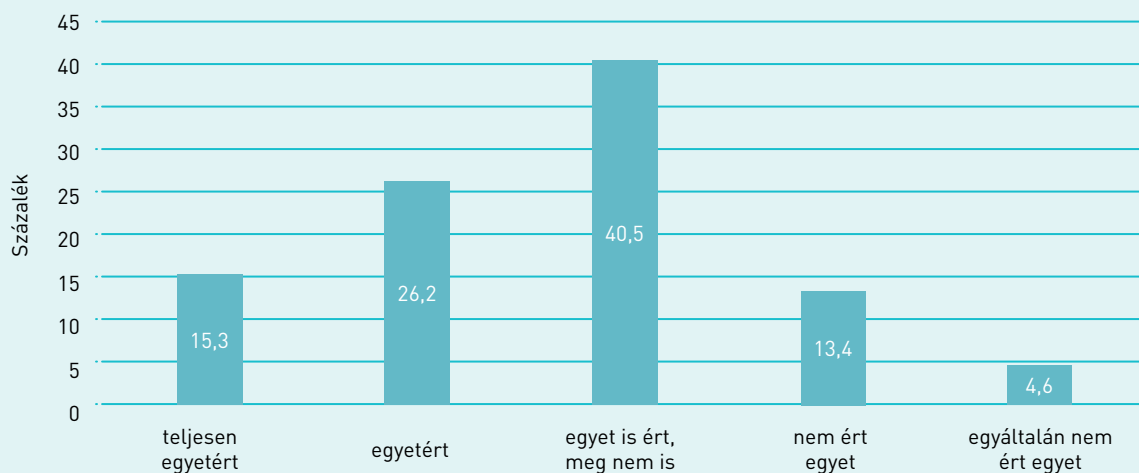
A nők és a férfiak által adott válaszok átlaga nem tér el egymástól, a családért való felelősség, a gyermek-gondoskodásra való alkalmasság, a családon belüli feladatok, a szülői szerepek megoszlása tekintetében nagyon hasonlóan gondolkodnak. Egyetlen esetben mutatkozik eltérés: a férfiak és a nők tekintetében gyenge hatású szignifikáns különbség van abban a kérdésben, hogy melyik nemű szülőt tartják inkább a gyermek fő példaképének ($t[942,725] = 3,681$; $p = 0,000$). Az látható, hogy a férfiak inkább a férfiakat, a nők inkább a nőket tartják követendő példának

(ez a hatás azonban kis erősségű [Cohen $D = 0,23$]). Ez a különbség feltételezhetően a kérdésfelvetésnek tulajdonítható, a gyakoriság alapján mindkét nem feladatának tekinthető, azonban mind a nők, mind a férfiak önmagukat jelölték meg inkább.

Nemi szerepek

A nemi szerepekkel kapcsolatos attitűd mérésére „A férj feladata a pénzkeresés, a feleségé a háztartás és a család ellátása” állítás értékelése mutatkozik a legalkalmasabbnak.

1. ábra: A férj feladata a pénzkeresés, a feleségé a háztartás és a család ellátása(%), $N = 1010$

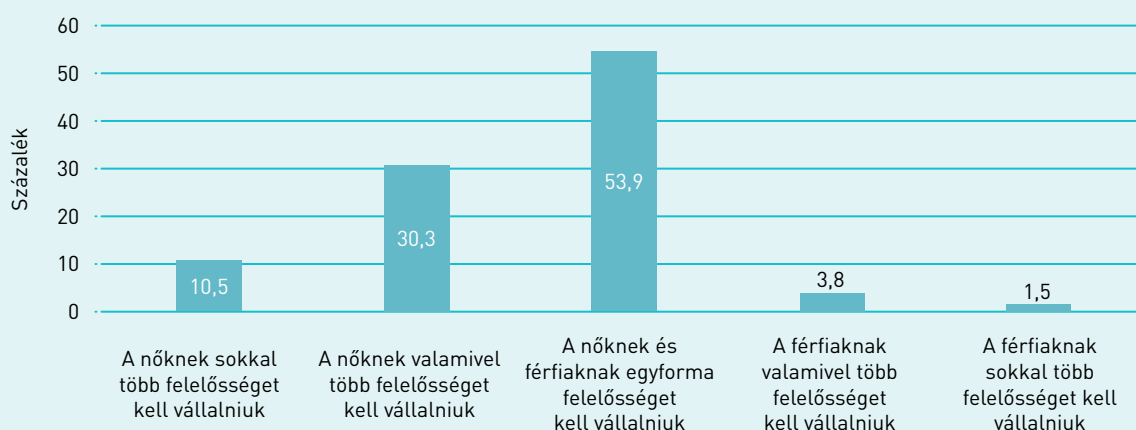
Az 1. ábra azt jelzi, hogy a fenti állításra adott válaszokat nézve nagyobb az állítással egyetértők aránya (41,5%), az egyet nem értés ritkábban jelent meg. Ez a tradicionális családmóddal támogatására irányuló attitűd meglétére utal, és úgy tűnik, nincs elmozdulás a 2002 és 2013 közötti évtized hagyományos nemi szerepek támogatottságához való visszatéréseivel összehasonlítva (Spéder, 2023). Nem elhanyagolható ugyanakkor azoknak a válaszadóknak az aránya (40,5%) 2022-ben, akik részben egyetértenek az állítással, részben nem.

E tétel tekintetében a különböző végzettségű válaszadók átlagai között szignifikáns különbség (FWelch (2) = 3,817; $p = 0$; Eta² = 0,036) mutatkozik, az alacsony végzettségűek csoportja a közép- és felsőfokú végzettségűek csoportjához képest szignifikánsan különbözik, ami gyenge erősségű pozitív együtt

járásként is megmutatkozik (Spearman $R = 0,183$). E csoport ért egyet inkább azzal, hogy a férj feladata a pénzkeresés, a feleségé pedig a háztartás és a család ellátása, így az is elmondható, hogy minél magasabb a válaszadók végzettsége, annál inkább az egalitárius szemléletet támogató válaszok születtek. E kérdés tekintetében a különböző korcsoportok átlagai között nincs szignifikáns különbség, vagyis nem térnek el egymástól a fiatalok és a náluk idősebbek által adott válaszok átlagai, s lineáris összefüggést sem mutat a korrelációs számítás.

A lakóhely és a vizsgált kérdés tekintetében nem mutatkozik szignifikáns különbség az átlagokat illetően, pusztán tendencia szintű eredmények találhatók, melyek gyenge negatív irányú együtt járást mutatnak a lakóhely mérete és a kérdés között.

2. ábra: Mennyi felelősséget kellene, hogy vállaljanak a nők és a férfiak az otthon és a családot illetően? (%), N= 1009

Az otthonért és a családért való felelősség

Az otthonért és a családért való felelősség megosztásával kapcsolatos attitűdöt vizsgálta a 2. ábrán szereplő kérdés.

A kérdésre adott válaszok körében kiemelten magas azoknak az aránya (53,9%), akik azzal értenek egyet, hogy a nőknek és férfiaknak egyforma felelősséget kell vállalniuk az otthon és a családot illetően. Ez az egalitárius családmódel elképzelésébe illeszthetően a nemi szerepek családon belüli egyenlő megosztásának támogatottságát mutatja. Jelentős továbbá azoknak a válaszoknak az aránya (40,8%), amelyek inkább a nők felelősségvállalásával értenek egyet, ritkábban (5,3%) jelent meg a válaszok között a férfiak elsődleges felelősségvállalásával való egyetértés. E kérdés tekintetében a válaszadók lakóhelye szerinti kis hatásnagyságú ($\text{Eta}^2 = 0,008$), szignifikáns eltérés mutatkozik ($F_{\text{Welch}}(2) = 3,817$; $p = 0,025$). A post-hoc vizsgálatok azt mutatják, hogy a különbség a nagyváros lakóhelyűek csoportjában rejlik, mely csoport tagjai a kisvárosban, faluban, községben élőkhez képest szignifikánsan alacsonyabb pontszámot adnak a kérdésre, amit azt tükrözi, hogy a nagyvárosban élők a családért való felelősség kérdésében fokozottabb női felelősségvállalást tartanak ideálisnak. A fent említett lakóhely szerinti különbség szignifikáns, de gyenge erősségű, pozitív együtt járásként is megmutatkozik (Spearman $R = 0,106$).

E kérdés tekintetében a válaszadók szubjektív anyagi helyzete szerinti kis hatásnagyságú ($\text{Eta}^2 = 0,012$), szignifikáns eltérés is megmutatkozik ($F_{\text{Welch}}(4) = 3,154$; $p = 0,025$). A nélkülözések között élők a többi csoporthoz képest szignifikánsan magasabb pontszámot

adtak a kérdésre, ami azt tükrözi, hogy a családért való felelősség kérdésében a férfiak nagyobb mértékű felelősségvállalását tartják támogathatónak. Az említett szubjektív anyagi helyzet szerinti különbség szignifikáns, de gyenge erősségű, pozitív együtt járásként is megmutatkozik (Spearman $R = 0,113$). Mindez arra utal, hogy a tradicionálisabb irányba mutató válasz a nehezebb anyagi helyzettel jár együtt.

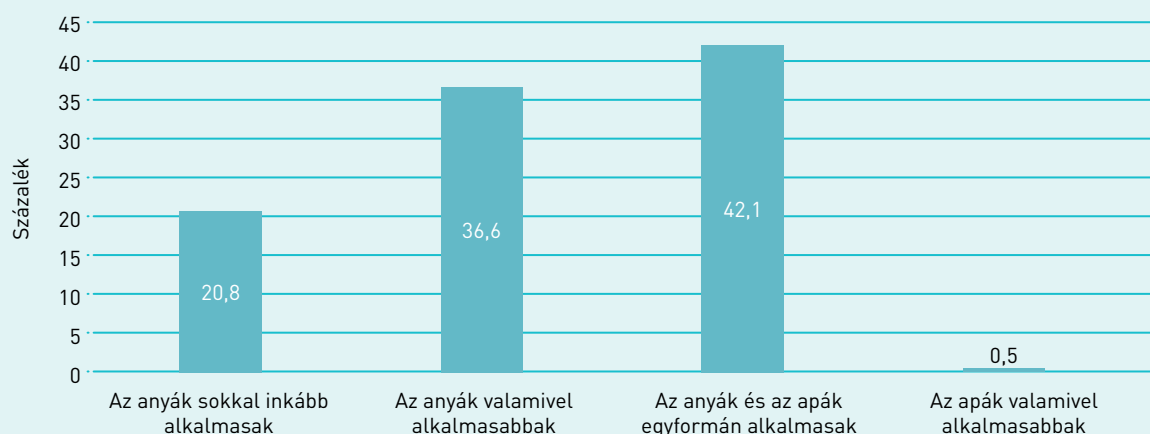
Szülői kompetenciák megítélése

A szülők családon belüli szerepének kiemelten fontos aspektusa annak a kérdésnek a megítélése, hogy mennyire alkalmasak az anyák és az apák a gyermekeikről való gondoskodásra.

A vizsgált kérdésre adott válaszok (3. ábra) körében kiemelten magas azoknak az aránya (57,4%), akik inkább az anyákat tekintik alkalmasnak a gyermekeikről való gondoskodásra, és elhanyagolható mértékben (0,5%) jelent meg az apák alkalmasságával való egyetértés. Egyetlen válaszadó sem értett egyet azzal, hogy az apák sokkal inkább alkalmasak a gyermekeikről való gondoskodásra. Jelentős továbbá azok aránya (42,1%), akik az anyát és az apát egyformán alkalmasnak tekintik a gyermekeikről való gondoskodásra. Ez utóbbi az egalitárius családmódel szerinti attitűdöt mutat.

A vizsgált kérdésben ugyan nem jelenik meg, hogy a válaszadók a gyermek mely életkorára vonatkozóan jelöljék meg azt a szülőt, akit alkalmasabbnak tekintenek a gyermekgondozásra, de a hivatkozott szakirodalom alapján kimutatható, hogy az alacsonyabb apai énrhatékonyság-érzés jellemzően a kisgyermekes éleaszakaszban mutatkozik meg. Ez a jelenség azzal az apai érzéssel magyarázható, hogy a gyermekek önállóbbá válását jelentő gyermeki

3. ábra: Mennyire alkalmasak az anyák és az apák a gyermekeikről való gondoskodásra?(%), N= 1010

fejlődési szakaszt megelőzően az anyákhoz képest a férfiak kevésbé érzik magukat kompetensnek (Petényi, 2013).

Ebben a kérdésben szignifikáns iskolai végzettség szerinti különbség (F Welch (2) = 3,863; $p = 0,022$, $\eta^2 = 0,008$) mutatkozik: az alacsonyabb végzettségűek inkább az anyákat tekintik alkalmasnak a gyermekeikről való gondoskodásra, mint a közép- és felsőfokú végzettségű csoportok tagjai. A végzettség szerinti különbség szignifikáns, de gyenge erősségű, pozitív együtt járásként is megmutatkozik (Spearman $R = 0,077$).

Kisgyermekes szülők családon belüli feladatai

Az alábbiakban az ötéves gyermeket nevelő szülők családon belüli szerepeit érintő kérdésekre adott válaszok (N7 a–f) elemzésének eredményeit ismertetem. A vizsgált kérdések az alábbiak:

- Melyik szülőnek kellene gondoskodnia a család anyagi biztonságáról? (N7a)
- Melyik szülőnek kellene a gyermekekről gondoskodnia napi szinten? (N7b)
- Melyik szülőnek kellene játszania a gyermekkel, és részt venni annak szabadidős tevékenységeiben? (N7c)
- Melyik szülőnek kellene megtanítania a gyermeket viselkedni? (N7d)
- Melyik szülőnek kellene időt szakítania arra, hogy meghallgassa a gyermeket és tanácsot adjon neki, amikor problémái vannak? (N7e)

- Melyik szülőnek kellene példaképnek lennie a gyermek számára? (N7f)

Elsőként a kérdések korrelációs mátrixa (2. táblázat) ad áttekintést az alkérdések csoportosíthatóságáról, s ennek mentén kerül sor az egyes részeredmények bemutatására.

„A férj feladata a pénzkeresés, a feleségé a háztartás és a család ellátása” (R1f kérdés) korrelációinak a korrelációs mátrixban való „megfordításával” a kérdésekre adott magasabb átlagpontoszámú válasz valamennyi kérdésnél az apai felelősség- és/vagy feladatvállalást mutatja.

Látható, hogy az „Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene gondoskodnia a család anyagi biztonságáról?” kérdés (N7a), illetve „A férj feladata a pénzkeresés, a feleségé a háztartás és a család ellátása” állítás (R1f) egymással pozitívan korrelál, a többi kérdésre adott válasszal pedig negatívan. Ez alapján az vélelmezhető, hogy az említett két kérdés a szülői feladatok egyik csoportjába (anyagi biztonság) tartozik, míg a többi kérdés az anyagi biztonságon túli, egyéb (jelen lévő) szülői feladatok² csoportját alkotja. Utóbbi csoporton belül, az N7 alkérdései között is láthatóvá válik egy elkülönülő kérdéscsoport (N7c, N7d, N7e), e tételek között a többi kérdés közül kiemelkedő közepes erősségű, pozitív együtt járáások mutatkoznak.

² Napi szintű gondoskodás a gyermekekről (N7b), szabadidős tevékenység, játék a gyermekkel (N7c), a gyermek viselkedésre tanítása (N7d), a gyermek meghallgatása és tanácsadás (N7e), példakép a gyermek számára (N7f).

2. táblázat a vizsgált kérdések együtt járása. Megjegyzés: A korrelációs mátrix elemei -1 és 1 között vesznek fel korrelációs értéket (a Spearman-féle rangkorrelációs együtttható mutatószámái: 0→korrelálatlanság, +1→legerősebb pozitív korreláció, -1→legerősebb negatív korreláció), melyet a színskála is segít értelmezni (-1 – mélykék; 0 – fehér; 1 – mély narancssárga). A narancssárga érték a két változó közötti (anyai vagy apai felelősség-és/vagy feladatvállalással kapcsolatos érték) pozitív együtt járást, míg a kék szín azok fordított együtt járását mutatja (csak a szignifikáns korrelációs értékek kerültek feltüntetésre).

	R1f	N2a	N2b)	N7a	N7b	N7c	N7d	N7e	N7f
R1f (férj és feleség feladata)	1	-0.224	-0.335	0.344	-0.31	-0.233	-0.18	-0.148	-0.088
N2a (felelősség)	-0.224	1	0.417	-0.194	0.129	0.23	0.162	0.185	0.127
N2b (gondoskodás)	-0.335	0.417	1	-0.324	0.35	0.273	0.248	0.182	0.144
N7a (anyagi biztonság)	0.344	-0.194	-0.324	1	-0.417	-0.113			
N7b (napi gondoskodás)	-0.31	0.129	0.35	-0.417	1	0.423	0.356	0.332	0.172
N7c (szabadidő)	-0.233	0.23	0.273	-0.113	0.423	1	0.505	0.496	0.388
N7d (viselkedés)	-0.18	0.162	0.248		0.356	0.505	1	0.551	0.501
N7e (meghallgatás)	-0.148	0.185	0.182		0.332	0.496	0.551	1	0.443
N7f (példakép)	-0.088	0.127	0.144		0.172	0.388	0.501	0.443	1

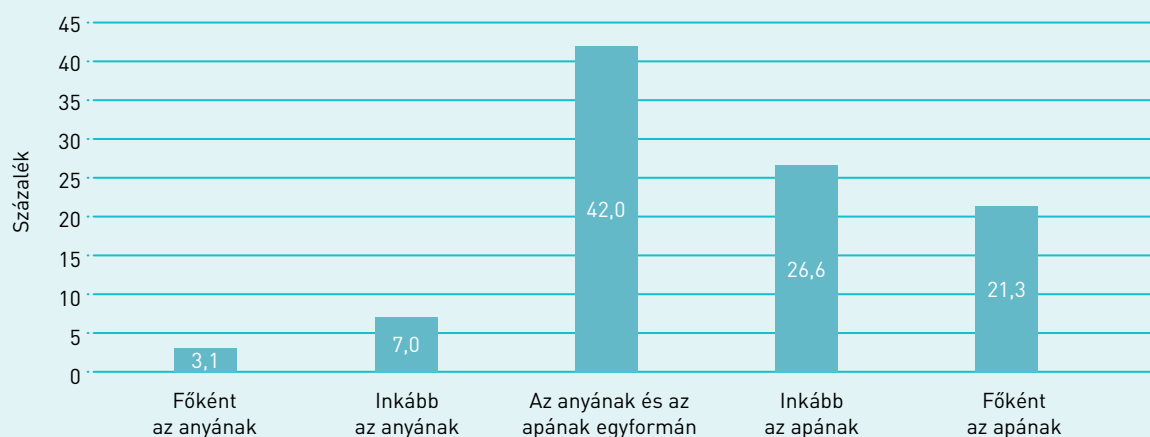
A kisgyermekes szülői feladatok egyik elkülönülő csoportjába tartozó kérdés a család anyagi biztonságára vonatkozik, ennek elemzésével kívánom kezdeni az eredmények bemutatását.

A nemi szerepekkel kapcsolatos értékeket a szülői feladatok szempontjából mérő kérdés arra keresi a választ, hogy „egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene gondoskodnia a család anyagi biztonságáról?” (4. ábra).

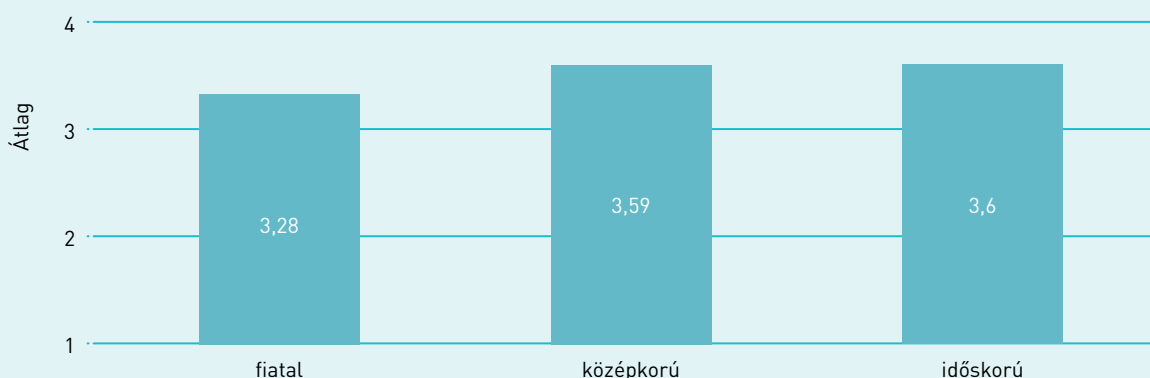
A fenti kérdésre adott válaszok körében magasabb azoknak az aránya (47,9%), akik inkább azzal

értenek egyet, hogy az apa feladatának tekintendő a család anyagi biztonságáról való gondoskodás, s a válaszadók 10,1 százaléka szerint kellene főként vagy inkább az anyának gondoskodnia a család anyagi biztonságáról. Jelentős továbbá az egalitárius családmódel elképzelésébe illeszthető válaszok aránya (42%), ami a kenyérkereső és gondoskodó szerepek nemek közötti egyenlő megosztását támogató attitűd meglétét mutatja.

4. ábra: Melyik szülőnek kellene gondoskodnia a család anyagi biztonságáról? (%), N= 1010

5. ábra: Melyik szülőnek kellene gondoskodnia a család anyagi biztonságáról (5 fokú skála átlagértéke, ahol 1 = főként az anyának, 2 = inkább az anyának, 3 = az anyának és az apának egyformán, 4 = inkább az apának, 5 = főként az apának; életkor)

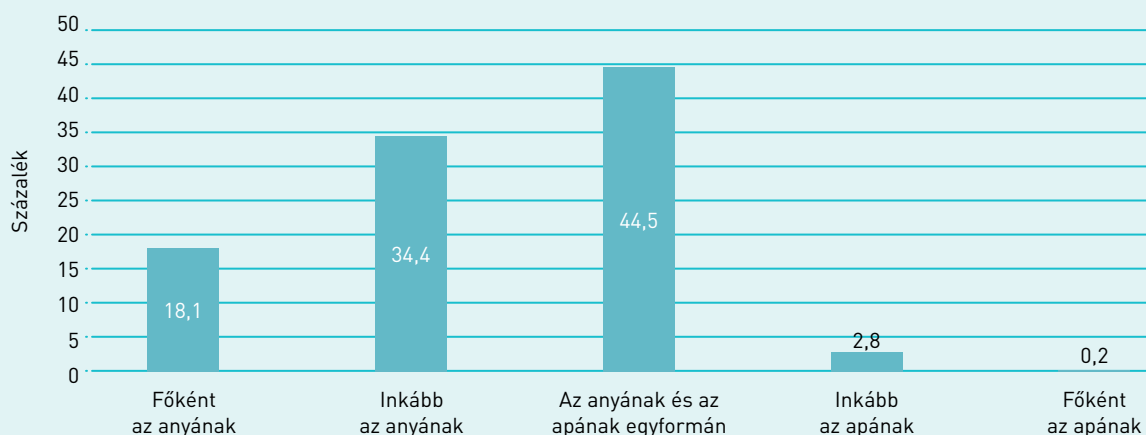

E kérdés tekintetében a különböző korcsoportok (fiatal, középkorú, időskorú) szerint kis hatásnagyságú ($\eta^2 = 0,01$), szignifikáns eltérés mutatkozik ($F_{Welch}(2) = 6,758$; $p = 0,01$). A post hoc vizsgálatok (5. ábra) azt mutatják, hogy a fiatalok különböznek a többi csoporttól, ők a közép- és időskorúakhoz képest szignifikánsan kisebb pontszámot adtak erre a kérdésre, ami arra enged következtetni, hogy a fiatalok az anyagi biztonság megteremtése kérdésében nagyobb mértékű anyai bevonódást tartanak szükségesnek. Az említett korosztályos különbség szignifikáns, de gyenge erősségű, pozitív együtt járásként is megmutatkozik (Spearman $R = 0,08$). Kis hatásnagyságú ($\eta^2 = 0,01$), szignifikáns eltérés mutatkozik a lakóhely szerinti csoportok között is ($F_{Welch}(2) = 4,861$; $p = 0,008$). A post hoc vizsgálatok azt mutatják, hogy a falun/községben

élők a nagyvárosban élőkhez képest szignifikánsan alacsonyabb pontszámot adtak a kérdésre, ami azt tükrözi, hogy ebben a csoportban többen tartották elképzelhetőnek az anyai bevonódást az anyagi biztonság megteremtésébe. Ez vélelmezhetően a nehezebb anyagi helyzetük miatt térhet el a falvakban élők általánosan elfogadott tradicionálisabb szemléletétől. A lakóhely szerinti említett különbség szignifikáns, de gyenge erősségű, negatív együtt járásként is megmutatkozik (Spearman $R = -0,078$), mely gyengesége miatt inkább a függetlenséget támasztja alá. E kérdés tekintetében a válaszadók szubjektív anyagi helyzete szerint nincs szignifikáns eltérés.

A napi szintű gyermekgondozásról való vélekedés a családon belüli szerepek megosztásának további fontos aspektusa.

6. ábra: Melyik szülőnek kellene a gyermekről gondoskodnia napi szinten? (%), N= 1011

A 6. ábra azt mutatja, hogy a kérdésre adott válaszok körében magasabb azoknak az aránya (52,5%), akik inkább azzal értenek egyet, hogy az anya feladatának tekintendő a gyermekről való napi szintű gondoskodás, és elhanyagolható mértékben (3%) jelent meg az apai gondoskodással való egyetértés. Mindebből a hagyományos családmódel támogatottságára következtethetünk. Különösen igaz lehet ez a kisgyermek születése utáni időszakban, a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök változása ugyanis gyakrabban fordul elő életúti átmenetek idején, például a szülővé váláskor is (Perales et al., 2018). A gyermek születését követő időszakban az anyák átlagosan tradicionálisabb nemiszerep-attitűdről adnak számot (például Katz-Wise et al., 2010).

Jelentős továbbá azoknak a válaszoknak az aránya (44,5%), amelyek az anyát és az apát egyformán jelölik meg elsődleges gondozóként. Ez az egalitárius családmódel elképzelésébe illeszthetően a kétkezes-kétgondozós feladatmegosztásról való gondolkodást támogatottságát mutatja. Az iskolai végzettség szerint szignifikáns különbség ($\text{Eta}^2 = 0,012$) mutatkozik a napi szintű gyermekgondozással kapcsolatos kérdésben. Az alapfokú végzettségűek inkább az anya feladatának tekintik a napi szintű gyermekgondozást, ami a tradicionálisabb nemi szerepek szerinti megosztás támogatottságát tükrözi ezen populációban. A végzettség szerinti különbség gyenge erősségű, pozitív együtt járásként is megmutatkozik ($R = 0,1$).

E kérdés tekintetében a válaszadók szubjektív anyagi helyzet szerinti, kis hatásnagyságú ($\text{Eta}^2 = 0,01$), szignifikáns eltérése is megfigyelhető (F Welch (4) = 2,539; $p = 0,042$). A hónapról hónapra anyagi gondokkal élők a többi csoporthoz képest szignifikánsan alacsonyabb

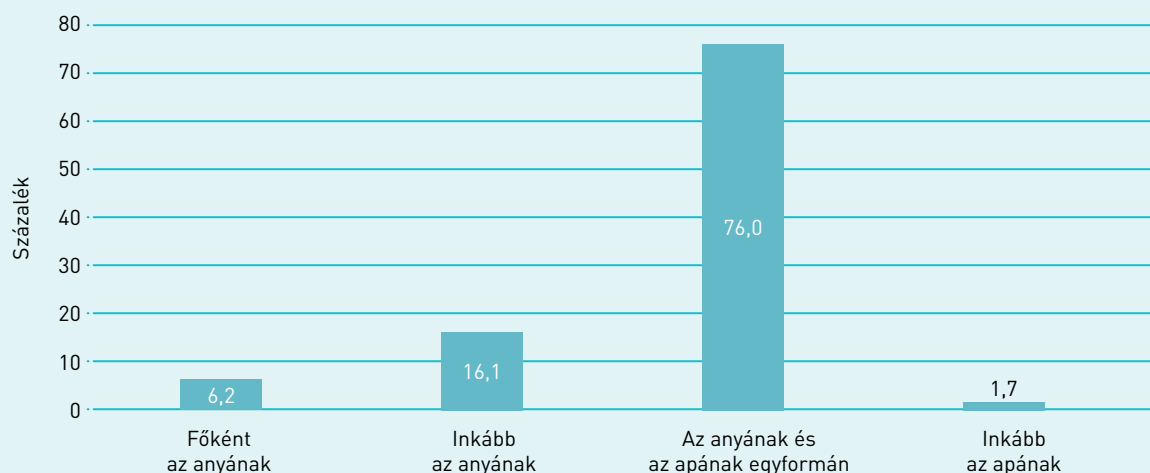
pontszámot adtak a kérdésre, vagyis e csoport a gyermekről való napi szintű gondoskodás kérdésében nagyobb mértékű anyai bevonódást tart támogathatónak. A szubjektív anyagi helyzet szerinti említett különbség szignifikáns, de gyenge erősségű, negatív együtt járásként is megmutatkozik (Spearman $R = -0,108$), ami azt jelenti, hogy minél jelentősebb az anyagi nehézség, annál inkább támogatott az elsődleges anyai szerep a napi szintű gondoskodás területén. A legnehezebb anyagi helyzetben levők csoportjának kis elemszáma okozza azt, hogy a legalacsonyabb érték nem az ő csoportjukhoz kapcsolható.

A gyermekkel közösen végzett játékról és szabadidős tevékenységről való vélekedés a családon belüli szerepek megosztásának fontos aspektusa.

A 7. ábra azt mutatja, hogy a kérdésre adott válaszok körében kiugróan magas azoknak az aránya (76%), akik azzal értenek egyet, hogy az anyának és az apának egyformán kellene a gyermekkel játszania, illetve a gyermek szabadidős tevékenységeiben részt vennie. Ez az egalitárius családmódel elképzelésébe illeszthetően a nemi szerepek családon belüli egyenlő megosztásának támogatottságát mutatja. Magasabb azoknak a válaszadóknek az aránya, akik inkább az anyáénak (22,3%), mint az apáénak (1,7%) mondják ezt a tevékenységet.

A gyermekkel közös szabadidős tevékenységben a szülők egyforma részvételének támogatása igazolja azokat a korábbi kutatási eredményeket, amelyek szerint az apák a kettős szerepelvárásnak (az anyagi biztonság megteremtése mellett a gyermekekkel kapcsolatos teendőkben való részvétel) igyekeznek megfelelni (Spéder, 2011; Szodorai, 2022).

7. ábra: Melyik szülőnek kellene játszania a gyermekkel, és részt venni annak szabadidős tevékenységeiben? (%), N= 1011

A gyermekkel közös játék, illetve szabadidős tevékenységek tekintetében az anya és az apa egyforma részvételével kapcsolatos egyetértés összeegyeztethető a kutatási eredménnyel, amely arra utal, hogy a férfiak inkább a gyermeknevelés szórakoztatóbb felét vállalják magukra (Petényi, 2013). Az érzelmi közelség kialakítására törekvő apák (Dermott, 2003) elsősorban a gyermekek kötetlenebb tevékenységeiben (játék, esti olvasás) vesznek részt (Sztáray Kézdy és Drjenovszky, 2021a; Drjenovszky és Sztáray Kézdy, 2023a). Ennek okaként az jelölhető meg, hogy a megkérdezett apák jellemzően a gyermekek önállóbbá válásától kezdve élvezik a gyermeknevelést (Petényi, 2013). A változó apakép Instagram-posztok segítségével végzett vizsgálatának eredményei is azt tükrözik, hogy az apai bevonódás elsősorban a szabadidős tevékenységekben mutatkozik meg, a posztok jellemzően a könnyed szabadidős tevékenységekben való apai részvételt jelenítik meg (Sztáray Kézdy és Kovácsné Hegedűs, 2023).

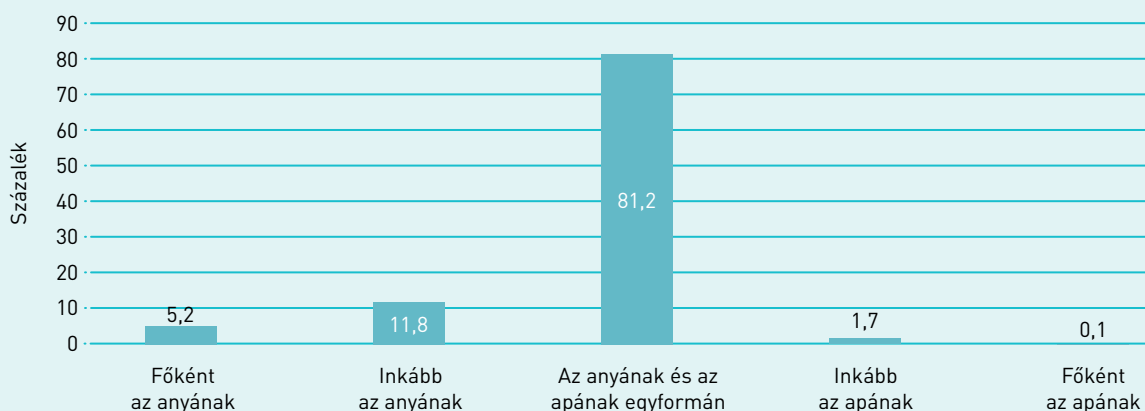
E kérdés vonatkozásában csupán a válaszadók szubjektív anyagi helyzete szerinti, kis hatásmagyságú ($\eta^2 = 0,012$), szignifikáns eltérés található ($F_{\text{Welch}}(4) = 3,08$; $p = 0,032$). A nélkülözések között élők a többi csoporthoz képest szignifikánsan alacsonyabb pontszámot adtak a kérdésre, vagyis a csoport a gyermekkel közös szabadidős tevékenység kérdésében kevésbé tartja fontosnak az apai bevonódást. A szubjektív anyagi helyzet szerinti különbség szignifikáns, de gyenge erősségű, negatív korrelációban is megmutatkozik (Spearman $R =$

$-0,108$); minél nehezebb anyagi helyzetben vannak a megkérdezettek, annál kisebb mértékű apai bevonódást tartanak támogathatónak.

A gyermek problémáinak meghallgatásáról és a tanácsadásról való gondolkodás a szülők kisgyermekkel kapcsolatos életútjának és a gyermek támogatására irányuló, a gyermek érzelmi biztonságát célzó szülői szerep fontos mozzanata.

A kérdésre adott válaszok (8. ábra) körében – a szabadidős tevékenységgel kapcsolatos vélekedéshez hasonlóan – kiugróan magas azoknak az aránya (81,2%), akik azzal értenek egyet, hogy az anyának és az apának egyformán kellene meghallgatnia és tanácsokkal ellátnia a gyermeket. Ez az egalitárius családmodell elképzelésébe illeszthetően a nemi szerepek családon belüli egyenlő megosztásának támogatottságát mutatja, és az apák fokozott érzelmi közelséget célzó törekvéseire is következtethetünk belőle. Magasabb azoknak a válaszadóknak az aránya, akik inkább az anyáénak (17%), mint az apáénak (1,8%) tartják ezt a tevékenységet. Az azzal való egyetértés, hogy az anyának és az apának egyformán szükséges ezt a feladatot ellátnia – összhangban a szabadidős tevékenység támogatottságával –, szintén magyarázható azzal a korábbi kutatási eredménnyel, hogy az apák jellemzően a gyermekek önállóbbá válásától kezdve élvezik a gyermeknevelést, a gyermekkel való beszélgetés, játék népszerűbb tevékenységnek minősül a férfiak körében (Petényi, 2013).

8. ábra: Melyik szülőnek kellene időt szakítania arra, hogy meghallgassa a gyermeket és tanácsot adjon neki, amikor problémái vannak? (%), N= 1011

A gyermek viselkedésre tanításával kapcsolatos kérdésre adott válaszok körében – a szabadidős tevékenységgel, valamint a gyermek meghallgatásával kapcsolatos vélekedéshez hasonlóan – kiugróan magas azoknak az aránya (81,2%), akik azzal értenek egyet, hogy az anyának és az apának egyformán kellene megtanítania viselkedni a gyermeket. Szintén a szülők egyforma részvételét tartja szükségesnek a megkérdezettek 85,7 százaléka a gyermek számára nyújtott példakép kérdésében. Mindez az egalitárius családmodell elképzelésébe illeszthetően a nemi szerepek családon belüli egyenlő megosztásának támogatottságát mutatja, továbbá azt, hogy a nők és a férfiak egyaránt igénylik az apa érzelmi bevonódását.

A vizsgált kérdések a gyermek erkölcsi nevelésével, az értékátadással, a példamutatással, valamint a normakövetéssel kapcsolatos értékekről való gondolkodásra irányulnak. A válaszok átlagai között életkor szerinti különbség mutatkozik ennél a két kérdésnél: „Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene megtanítania a gyermeket viselkedni?” „Egy ötéves gyermeket nevelő családban melyik szülőnek kellene példaképnek lennie a gyermek számára?” A válaszok alapján az idős és a középkorú megkérdezettek között található szignifikáns különbség ($\text{Eta}^2 = 0,013$) abban a kérdésben, hogy kinek a feladata megtanítani a gyermeket

viselkedni. Az idős korosztály átlagban magasabb értéket adott (2,89) a kérdésre, vagyis ők úgy vélik, hogy inkább az apa feladatának tekintendő a gyermek viselkedésre tanítása. Elhanyagolható, de szignifikáns életkor szerinti különbség ($\text{Eta}^2 = 0,002$) mutatkozik abban a kérdésben, hogy melyik szülőnek kellene példaképnek lennie a gyermek számára. A középkorúak szignifikánsan alacsonyabb értékű választ (2,88) adtak a kérdésre, vagyis ők úgy vélik, hogy inkább az anyának kellene a gyermek számára példaképnek lennie; az idősebb korosztály ezzel szemben inkább az apához kapcsolja a példakép szerepet. Az életkor szerinti különbség gyenge erősségű, pozitív együtt járásként is megmutatkozik ($R = 0,1$). A nők és a férfiak gondolkodása között a példamutatás kérdése tekintetében az a különbség látható, hogy a férfiak inkább a férfiakat, a nők inkább a nőket tartják követendő példának (ez a hatás azonban kis erősségű [Cohen $D = 0,23$]).

A válaszadók szubjektív anyagi helyzete szerinti, kis hatásmagyságú ($\text{Eta}^2 = 0,012$), szignifikáns eltérés is mutatkozik (F Welch [4] = 3,127; $p = 0,01$) a példamutatás területén. A nélkülözések között élők a többi csoporthoz képest szignifikánsan alacsonyabb pontszámot adtak erre a kérdésre, vagyis e csoport fokozottabb anyai bevonódást tart támogathatónak a példamutatással kapcsolatban.

Összegzés

A magyarországi népességre vonatkoztatva reprezentatív, több mint 1000 fős minta adatainak elemzése alapján a nők és a férfiak családon belüli szerepeivel kapcsolatos véleményekben továbbra is jelen van a tradicionális szemlélet. A szülői szerepekkel kapcsolatos értékkutatás még mindig az anyák kiemelkedő feladatának tekinti a gyermeknevelést és a családról való mindennapi gondoskodást, míg az apákkal szembeni elvárás elsődlegesen a család anyagi biztonságának megteremtése. Jelentős ugyanakkor a tradicionális értékek mellett megmutatkozó egalitárius attitűd, ami egyfajta társadalmi polarizáltságra utal. Mindemellett az apákkal szembeni kettős szerepelvárás (gondoskodás és kenyérkeresés) is megmutatkozik. A gyermekkel közösen végzett tevékenységek (játék, szabadidős tevékenység) és a gyermek támogatása, érzelmi nevelése (meghallgatása) tekintetében mindkét szülő részvételét fontosnak tartja a megkérdezett populáció. A kisgyermekes édesapák családon belüli szerepei a gyermek életébe aktívan bevonódó, gondoskodó mintázatot tükröznek, azonban az apának a család anyagi biztonságát megteremtő tradicionális szerepe továbbra is fontos és elvárt a társadalom részéről.

A családért viselt felelősségről, a gondoskodásra való alkalmasságról, a családon belüli feladatok és a szülői szerepek megoszlásáról a megkérdezett

nők és a férfiak nagyon hasonlóan gondolkodnak, az iskolai végzettség, a szubjektív anyagi helyzet, az életkor és a lakóhely típusa szerint azonban mutatkoznak eltérések. Az alapfokú végzettségűek csoportja inkább tradicionális értékeket vall, egyetért azzal, hogy a férj feladata a pénzkeresés, a feleségé pedig a háztartás és a család ellátása, továbbá az anya feladatának tekintik a napi szintű gyermekgondozást, ami a hagyományos nemi szerepek szerinti megosztás támogatottságát tükrözi. Ugyanígy a nehezebb anyagi helyzetben élők a családért viselt felelősség, a gyermekről való napi szintű gondoskodás, továbbá a gyermekkel közös szabadidős tevékenység kérdésében tradicionálisabban gondolkodnak: az első esetben a férfi hangsúlyosabb felelősségvállalását, az utóbbi kettőben pedig az anya elsődleges szerepét tartják támogathatónak. Az idős korosztály pedig úgy véli, hogy inkább az apa feladatának tekintendő a gyermek viselkedésre tanítása, illetve a példakép szerepének megtestesítése. A férfiak inkább a férfiakat, a nők inkább a nőket tartják követendő példának.

A nagyvárosban élők fokozottabb anyai felelősségvállalást támogatnak a családért való felelősség kérdésében, amely az egalitárius családmodellt favorizáló attitűdre utal. Az anyagi biztonság megteremtése kérdésében szintén a kétkeresős-kétgondozós családdideált támogatják a fiatalok.

Hivatkozások

- Benedek Sz. A. & Dorner L. (2015). Az apa szerepe a kisgyermek életében. *Gyermeknevelés*, 3(2), 1–14. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2015.2.1.14>
- Danis I. (2020). Társadalmi és pszichológiai folyamatok a gyermekvállalás hátterében és a szülővé válás során. In Danis I., Németh T., Prónay B., Góczán-Szabó I. & Hédervári-Heller É. (szerk.), *A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata I. Fejlődéseméletek és empirikus eredmények* (pp. 164–201). Semmelweis Egyetem EKK Mentálhigiéné Intézet.
- Dermott, E. (2003). The 'intimate father': Defining paternal involvement. *Sociological Research Online*, 8(4), 28–38. <https://doi.org/10.5153/sro.859>
- Drjenovszky Zs. & Sztáray Kézdy É. (2021). Kisgyermekes szülők a munkaerőpiacon: Otthonlévő apák – Dolgozó anyák (I. rész), Otthonlévő apák tapasztalatai. *Új Munkaügyi Szemle*, 2(4), 31–42.
- Drjenovszky Zs. & Sztáray Kézdy É. (2023a). The Distribution of Unpaid Domestic Work in Hungarian Stay-at-Home Father–Working-Mother Families. *Social Sciences*, 12(3), 116. <https://doi.org/10.3390/socsci12030116>
- Drjenovszky Zs. & Sztárayné Kézdy É. (2023b). A munka és a magánélet közti egyensúly alakulása a kisgyermekkel otthon lévő apák családjában. *Szociológiai Szemle*, 33(2), 29–55. <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2023.2.2>
- Engler Á. & Pári A. (2021). Párkapcsolat és családalapítás. In Székely L. (szerk.), *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején: Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 eredményeiről* (87–112). Enigma 2001.

- Engler Á. & Pári A. (2022). A család jövője – az elsődleges szocializációs közeg társadalmi szerepváltozása. *Századvég*, 2(3), 11–34.
- Engler Á. & Pusztai G. (2022). A magyarországi fiatalok kilencedik legégetőbb problémája: a családi élet kihívásai és válaszai. In Pillók P. & Székely L. (szerk.). *Kíváncsi vagy! A magyarországi fiatalok nemzedéki önreflexiója és jövőképe* (pp. 175–193). Nemzeti Ifjúsági Tanács Szövetség.
- Gyorgyovich M. & Pári A. (2023). A család(fogalom) pluralizálódása a magyar társadalomban. In Pári A. & Gyorgyovich M. (szerk.), *Család – Érték – Tér: Tanulmányok a családi értékekről Budapest* (pp. 13–36). Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért.
- Katz-Wise, S. L., Priess, H. A., & Hyde, J. S. (2010). Gender-role attitudes and behavior across the transition to parenthood. *Developmental Psychology*, 46(1), 18–28. <https://doi.org/10.1037/a0017820>
- Latshaw, B. A. & Hale, S. I. (2016). 'The domestic handoff': Stay-at-home fathers' time-use in female breadwinner families. *Journal of Family Studies*, 22(2), 97–120. <https://doi.org/10.1080/13229400.2015.1034157>
- Makay Zs. & Spéder Zs. (2018). Apaság: A férfiak gyermekvállalása és családi szerepei. In Monostori J., Őri P. & Spéder Zs. (szerk.), *Demográfiai portré 2018: Jelentés a magyar népesség helyzetéről* (65–82). KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- Nagy T., Horváth-Varga A. & Hannos G. (2023). Fókuszban az apák. A kiskorú gyermeket nevelő férfiak szerepe a háztartásban. In Pári A. & Gyorgyovich M. (szerk.), *Család – Érték – Tér: Tanulmányok a családi értékekről* (pp. 37–55.). Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért.
- OECD (2016). *Walking the tightrope: Background brief on parents' work-life balance across the stages of childhood*. OECD. <https://www.oecd.org/social/family/Background-brief-parents-work-life-balance-stages-childhood.pdf>
- Pátkainé Bende A. (2022). Értékek, attitűdök és vélemények a családról a European Values Study 2017-es eredményeinek tükrében. *Kapocs* 5(3–4), 13–22.
- Perales, F., Jarallah, Y., & Baxter, J. (2018). Men's and Women's Gender-Role Attitudes across the Transition to Parenthood: Accounting for Child's Gender. *Social Forces*, 97(1), 251–276. <https://doi.org/10.1093/sf/soyo15>
- Petényi S. (2013). Apák GYES-en – racionális döntés? In Bezsenyi T., Demeter E., Horzsa G., Meixner B., Petényi S. & Szekeres B. (szerk.), *Kötetlen* (pp. 99–112). ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium.
- Spéder Zs. (2011). Ellentmondó elvárások között. Családi férfiszerepek, apaképek a mai Magyarországon. In Nagy I. & Pongrácz T. (szerk.), *Szerepváltozások: Jelentés a nők és férfiak helyzetéről* (pp. 207–228). TÁRKI – Nemzeti Erőforrás Minisztérium.
- Spéder Zs. (2023). A Quarter Century of Change in Family and Gender-Role Attitudes in Hungary. *Comparative Population Studies*, 48, 741–770. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2023-29>
- Surányi É., Danis I., & Herczog M. (szerk.) (2010). *Családpolitika más-más szemmel*. Gazdasági és Szociális Tanács.
- Szabó L. (2015). Terjed a gyermektelenség Magyarországon. A fővárosi nők egyötöde gyermek nélkül éli le életét. *Korfa – Népesedési Hírlevél*, 15(1), 1–4.
- Szalma I. & Takács J. (2022). *Családszociológiai mozaik*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Szodorai D. (2022). Apaszerep és munkamegosztás. *Századvég*, 2(3), 35–55.
- Sztáray Kézdy É. & Drjenovszky Zs. (2021a). Gondoskodáviszonyok a gyermekükkel otthon lévő apák családjában Magyarországon. *Socio.hu – Társadalomtudományi Szemle*, 11(4), 138–161. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2021.4.138>
- Sztáray Kézdy É. & Drjenovszky Zs. (2021b). Hungarian Stay-at-Home Fathers: A New Alternative for Family Wellbeing, *Social Sciences*, 10(6), 197. <https://doi.org/10.3390/socsci10060197>
- Sztáray Kézdy É. & Kovácsné Hegedűs D. (2023). A változó apakép vizsgálata az Instagram-posztok tükrében. *Médiakutató*, 24(4), 65–84. <https://doi.org/10.55395/MK.2023.4.4>
- Takács J. (2017). Aktívan törődő apák Magyarországon. *Szociológiai Szemle*, 27(3), 104–126.
- Török E. (2014). *Munka és társadalom: A munka jelentésváltozásai a bér munkán innen és túl*. L'Harmattan.
- Vargha A. (2007). *Matematikai statisztika pszichológiai, nyelvészeti és biológiai alkalmazásokkal*. Pólya.